

ԵՐՄ-ԵՆԱՐ ԳՆՈՂԿՐՈՒՄ-ԵՆՈՒՄ ԵՒ ՆԷՅ ԳՆՈՂԿՐՈՒՄ

Գիր ի գիտին նեա սխառ զարգանայ նաև **Գեղագրութիւնը**, կամ ուրիշ բառով **Վայելչագրութիւնը** (calligraphie) որ գիրերուն ամենէն ջքնաղ ու շնորհալի ձևեր տալու արուեստն է : Յարեւելս՝ Գեղագրութեան ընծայումս պատիւը մեծ էր ի վաղուց անոխ : Երկնային Կայսրութեան պատմագիրներ կը յիշեն երեւելի վայելչագիր Վան-Հի-Չի անուն իշխան մը՝ Քս.ի 3րդ դարուն ապրող : Պարսիկները նոյն արուեստին լրումը ձանձեցան ՃԸ. դարուն . իսկ Մաննետականք զայն ամենարարձր կատարելութեան նասցուցին , անոր վրայ կեդրոնացունելով իրենց բոլոր ջանքերը , քանի որ կրօնքնին կ'արգիլէր իրենց՝ դեմք գծել : Արեւմտեան քաղաքակրթութեան մեջ , Գեղագրութիւնը լաւագոյն յեղաշրջումներ կրեց արուեստներու զարգացումին նեա . գլխագիրեր և սկզբնատառեր արտակարգ ազուցուածքով սխառ յօրինուիլ , կենդանիներու , ծաղիկներու և արուաղիկ զարդերու խօլանկար պետպիտութեամբ . մինչև այն օրը կրը ծնա կիւրեմպիւրիկ գիտը որ «ձեռագիր»ներու դարը փակեց :

* * Պապիրուսն մինչև մագաղաթի ու րուղիի դարեր , մեր ազգը զանազան ժամանակամիջոցներու մեջ ունեցած է **գրչագիր** ներ որոնք իրենց ճարտար մասներուն մեջ բունած **փեսուր** ով՝ կերպարանած են մարգարտաշար տողեր ու շքեղաշուք էջեր , ցայտօր ամենուն նիացման արժանի : Զօր օրինակ , Եկեղեցաց Աւագ վանքը 1439 ին Սիմեոն արեղայե գրուած «Յայսմաուրբ»ը յիշատակութիւնը կ'ընէ «երջանիկ վարդապետին Գեորգս» որ անգուգական գեղագիր մըն էր և «առնէր զարուեստ գրութեան գեղեցիկ և ճարտարութեամբ» : Առաքել Գաբրիէլի պատմագիրն ալ կը յիշէ Ծաղկագրութեան մեջ համբաւատը վարպետ մը , Զուղայեցին Մինաս վարդապետ որ ձեռքն անցած որ և է գիրք վայելչօրէն կը պատճառէր «սակով և լազվարով» :

Գարեր առաջ , այսպէս , ապրած են մեր մեջ վարպետներ որոնք մենատառներու խաղաղաւտ մընտրութիւն մեջ՝ ծուած են մագաղաթներու վրայ և տարիներու համըրկատար արքունիքեամբ , սագի րեւերէն փրցուած ու խնամով աաշուած շուշանարայր գրիչը ձեռուրնին՝ ճօխացուցած են զանձարանը հայերէն ձեռագիրներու . ասոնք նիւայ բանկագին սովերքն են և նոյնչենքը՝ մեր նին գեղագրութեան արուեստին :

Նոր ժամանակներու մեջ , — երբ երկարէ գրիչը յաջորդեց փետուրին , — ունեցանք զարձեւայ գեղագիրներ , ուսացիչ և նեղինակ : Հիներէն մինչև նորերը՝ համառօտ ցանկ մըն է նետագան . — Հ. Աղեքս. Պալճեան և Հ. Արսէն Ալարնեան (Վ.Խենեա) , Ամբրոս. Գալֆայեան (Բարիզ) , Հ. Պետրոս Վ. Մինասեան (Վ.Լենտիկ) , Ռափայել Ղազանճեան (Պոլիս) , Մ. Մ. Միանաբեանց (Բերքաւորիկ) , Յ. Գազեղեան , Տիրացու Մարգար (նիմա Տ. Յովնանեա քննչ. Պալմարայի Ս. Ած.ածին Եկեղեցին , վախճանած) , 1870ական բուականին Պրն. Յարուրին (մեռ.ած) , Ազարիկ Գերձակեան , վախճանած) , 1870ական բուականին Պրն. Յարուրին (մեռ.ած) , Միհրան Տեօքմեճեան , Յովսէփ Վասիլեան , Պետրոս Գրբանկըճ (սոյն երկուքը նչ. Բաուլքրի Խոսրացիին աշակերտ) , Տրդատ Զօհրայ (մեռ.ած) , Տարսայիչ Գարակեօզեան (մեռ.ած) , Ստեփան Ակազեան , Տիրան Զրաքեան , Խաչիկ Ինկիլիզեան , Գրիգոր Յովակիմեան , ևն. ևն. [վերջիններուն ամենքն ալ Պոլսեցի] :

